

Joanna Skibska*

Myśl Lwa S. Wygotskiego we współczesnej edukacji małego dziecka

Wprowadzenie

Lew S. Wygotski¹ (1896-1934) jest nazwany Mozartem psychologii. Jest uznawany za klasyka psychologii ogólnej i rozwojowej, psychologii mowy oraz psycholingwistyki, a także prekursora kulturowego podejścia do psychologii. To przedstawiciel konstruktywizmu społecznego, którego fundamentem było budowanie wiedzy w wyniku aktywności społecznej.

W swoich badaniach zajmował się opanowaniem pojęć w procesie nauczania szkolnego. Jest autorem koncepcji rozwoju dziecka w wieku przedszkolnym, rozwoju psychiki człowieka w kontekście społeczno-historycznym oraz twórcą podstaw badań w zakresie pedagogiki specjalnej. Jego prace w znacznym stopniu wpłynęły na rozwój teorii języka i świadomości oraz psychologicznej semiotyki i semiologii.

Teorie i koncepcje badań Lwa S. Wygotskiego, mimo upływu lat, są wciąż aktualne i doceniane przez naukowców na całym świecie, ponieważ, jak podkreśla A.I. Brzezińska²:

- dotyczą najważniejszych stref zjawisk istotnych dla rozwoju człowieka;
- są kompletne, gdyż odnoszą się do najogólniejszych praw rozwoju oraz szczegółowych analiz zjawisk i mechanizmów przekształceń zachodzących w ciągu rozwoju jednostki;
- są dynamiczne, spójne wewnętrznie, ujęte systemowo i charakteryzują się niezwykłą otwartością.

* dr; Akademia Techniczno-Humanistyczna w Bielsku-Białej.

¹ L.S. Wygotski, *Narzędzie i znak w rozwoju dziecka*, Warszawa 2006, s. 2.

² A.I. Brzezińska, *Przedmowa do drugiego wydania polskiego. Dlaczego dzieło Wygotskiego ciągle fascynuje?*, [w:] tamże, s. 10.

Teoria poznania Lwa S. Wygotskiego

L.S. Wygotski³ uważał, że każda wyższa funkcja psychiczna zanim stanie się wewnętrzną funkcją psychiczną, wcześniej stanowi społeczną relację, czyli wszystkie funkcje psychiczne są zinternalizowanymi relacjami społecznymi. Specyfikę dziecięcych relacji społecznych można przedstawić w następujący sposób. Dziecko staje się biologicznie odrębne, kiedy zaczyna chodzić, jednak nadal nie jest oddzielone psychicznie. Pierwszym wyobrażeniem dziecka o sobie jest wyodrębnienie własnego „ja”.

Interakcje społeczne w teorii L.S. Wygotskiego zajmują szczególne miejsce, bowiem uważał on, że niemożliwe jest zrozumienie jednostki bez odniesienia do środowiskowych uwarunkowań – instytucjonalnych i interpersonalnych. Dlatego, chcąc wnioskować na temat poziomu indywidualnego funkcjonowania jednostki, należy przede wszystkim przeprowadzić analizę działalności społecznej, a dopiero w drugiej kolejności działań wynikających z właściwości jednostki⁴. W związku z tym, chcąc wyjaśnić mechanizm przekształceń tego, co społeczne na to, co indywidualne – Wygotski sięgnął po centralne pojęcie teorii – **upośrednianie**, czyli aby „społeczne” stało się „indywidualnym” musi przejść przez ogniwo pośrednie – „narzędzie psychologiczne”, którego przykładem jest „znak”⁵. Znak stanowi złożone relacje psychiczne powstałe dzięki interakcjom społecznym. Jego nabywanie umożliwia dziecku kontrolowanie własnego myślenia oraz przypisywanie znaczeń swojemu zachowaniu. „Dzięki znakom kształtuje się zupełnie nowe psychiczne pole działania, prowadzące następnie do **formułowania zamiaru i działalności ukierunkowanej na cel i przedtem zaplanowanej**”⁶. Wynika z tego, że każda wyższa funkcja psychiczna początkowo stanowi szczególną postać społecznej współpracy, by z czasem przekształcić się w indywidualne zachowanie. W związku z tym znaki początkowo w zachowaniu dziecka są środkiem komunikacji pełniącym funkcję interpsychiczną, dopiero po przeniesieniu społecznego nastawienia w głąb osobowości przekształcają się w środek kontroli nad własnym zachowaniem, czyli „jakakolwiek symboliczna forma działalności dziecka (polegająca na posługiwaniu się znakiem), która początkowo była społeczną formą współpracy, zachowuje na wszystkich etapach swego rozwoju społeczny charakter funkcjonowania”⁷. Znaki są fundamentem wszystkich wyższych funkcji psychicznych. Bodziec, który ma być znakiem rzeczy, musi kształtem przypominać dany przedmiot i posiadać jego charakterystyczne cechy. Operacje znakowe natomiast powstają na drodze przeobrażeń jakościowych i są wynikiem złożonego i długotrwałego procesu⁸.

³ L.S. Wygotski, *Wybrane prace psychologiczne II. Dzieciństwo i dorastanie*, Poznań 2002, s. 100-102.

⁴ J. Tudge, B. Rogoff, *Wpływ rówieśników na rozwój poznawczy – podejście Piageta i Wygotskiego*, [w:] A. Brzezińska,

G. Lutomski, B. Smykowski (red.), *Dziecko wśród rówieśników i dorosłych*, Poznań 1995, s. 183-184.

⁵ Tamże, s. 185-186.

⁶ L.S. Wygotski, *Narzędzie i znak...*, dz. cyt., s. 57.

⁷ Tamże, s. 62-63.

⁸ Tamże, s. 73.

W 1934 r. L.S. Wygotski sformułował pojęcie **strefa najbliższego rozwoju**, aby uchwycić i podkreślić społeczną oraz interakcyjną naturę rozwoju dziecka. Określił ją jako różnicę pomiędzy faktycznym stanem rozwoju, a potencjalnym rozwojem przebiegającym w czasie rozwiązywania problemów pod kierunkiem bardziej kompetentnej osoby – dorosłego lub rówieśnika⁹. Wykorzystanie tego pojęcia w edukacji wskazuje na rolę osoby posiadającej większą wiedzę i umiejętności, która, wchodząc w interakcję z dzieckiem, umożliwia mu podejmowanie działań oraz realizację zadań, których samodzielne wykonanie jest niemożliwe. Ideę strefy najbliższego rozwoju można ująć „jako strukturę wspólnej działalności w dowolnym kontekście, kiedy to uczestnicy ponoszą zróżnicowaną odpowiedzialność zależnie od swoich kompetencji”¹⁰. Formą aktywności dziecka, stymulującą go do przełamywania ograniczeń poznawczych jest zabawa, dzięki niej dziecko stwarza strefę najbliższego rozwoju oraz świadomie podejmuje działania i nadaje znaczenia przedmiotom¹¹. W wieku szkolnym staje się ona elementem mowy wewnętrznej, pamięci logicznej oraz abstrakcyjnego myślenia. Jest niejako negatywem codziennych zachowań dziecka oraz jego najważniejszą działalnością określającą poziom rozwoju¹². Dzięki niej dziecko uczy się i poznaje otaczającą rzeczywistość, kształtuje swoją osobowość i rozwija indywidualność – stopniowo osiągając kolejne etapy rozwoju.

Strefa najbliższego rozwoju w edukacji małego dziecka

U podstaw rozwoju cech osobowości każdego człowieka znajduje się współpraca i kontakt z drugą osobą. To one stanowią bezpośrednie źródło wewnętrznych i indywidualnych właściwości rozwojowych. Owa współpraca ma szczególne znaczenie w ocenie i badaniu dojrzewających procesów intelektualnych oraz we wskazywaniu tych procesów, które w najbliższym czasie zostaną ukończone i tych, które osiągną dojrzałość w kolejnych fazach¹³.

Dojrzewające procesy rozwojowe to strefa najbliższego rozwoju, stanowiąca swoistą zasadę diagnostyczną, która umożliwia dotarcie do „wewnętrznych przyczynowo-dynamicznych i genetycznych związków, które charakteryzują proces rozwoju intelektualnego”¹⁴. E. Rzechowska rozszerza tę definicję, traktując strefę najbliższego rozwoju jako „obszar konstruktywnej aktywności podmiotu:

- inicjowanej i kontynuowanej w sytuacji mediacji społecznej (bezpośredniego lub pośredniego współdziałania);

⁹ M. Cole, *Strefa najbliższego rozwoju. Tam gdzie kultura i poznanie współtworzą się wzajemnie*, [w:] A. Brzezińska, G. Lutomski, B. Smykowski (red.), *Dziecko...*, dz. cyt., s. 30.

¹⁰ Tamże, s. 30.

¹¹ L.S. Wygotski, *Zabawa i jej rola w rozwoju psychicznym dziecka*, [w:] A. Brzezińska, G. Lutomski, T. Czub, B. Smykowski (red.), *Dziecko w zabawie i w świecie języka*, Poznań 1995, s. 67-88.

¹² L.S. Wygotski, *Wybrane prace psychologiczne...*, dz. cyt., s. 155-160.

¹³ Tamże, s. 86.

¹⁴ Tamże, s. 86.

- prowadzącej do nabywania lub wytwarzania w jej toku narzędzi [...] oraz informacji;
- w celu kształtowania określonej kompetencji¹⁵.

Strefa najbliższego rozwoju jest umownym obszarem stykającym się z aktualnym obszarem rozwoju – tu i teraz, który reprezentują zachowania niewystępujące spontanicznie¹⁶. Jednak poprzez stworzenie określonych – sprzyjających warunków dochodzi do ich aktywowania, dziecko nabywa nowe doświadczenia oraz buduje obraz świata w swoim umyśle¹⁷.

Dlaczego diagnoza strefy najbliższego rozwoju jest tak istotna w edukacji małego dziecka? L.S. Wygotski¹⁸ podkreślał, że w rozwoju dziecka występują okresy będące najodpowiedniejsze dla określonego typu nauczania, co oznacza, że tylko w określonym wieku rozwojowym przekazywanie wiedzy, kształtowanie nawyków oraz nabywanie umiejętności jest optymalne i najbardziej efektywne. Jednak nie wystarczy określić dolną granicę możliwości oraz późno rozpocząć naukę, by była ona najbardziej przystępna dla dziecka, bowiem jak i zbyt późno, tak i zbyt wczesne nauczanie warunkuje wystąpienie trudności. Przyczyny takiej sytuacji należy upatrywać w tym, że nauczanie oparte jest nie na dojrzałych funkcjach, lecz na funkcjach dojrzewających, co ma najkorzystniejszy wpływ na optymalizację nauczania.

Wskaźnikiem dojrzałych funkcji jest to, co dziecko wykonuje samodzielnie, bez udziału innych osób, natomiast miarą zdolności i funkcji dojrzewających jest wszystko to, co odnosi się do **strefy intelektualnego naśladowstwa**¹⁹, czyli tego, co dziecko robi w sposób przemyślany i celowy, współpracując z innymi. „Badania wskazują na ścisły genetyczny związek między tym, co dziecko jest zdolne naśladować, a jego rozwojem umysłowym. To, co dziecko potrafi robić we współpracy i pod kierunkiem, jutro zdoła zrobić samodzielnie. Wyjaśniając, jakimi możliwościami współpracy dysponuje dziecko, określamy tym samym strefę dojrzewających właśnie funkcji intelektualnych, które w najbliższej fazie rozwoju powinny przynieść plony, a więc określić poziom jego rzeczywistego rozwoju umysłowego. Badając to, co dziecko potrafi zrobić samodzielnie, badamy wczorajszy dzień w jego rozwoju. Badając to, co potrafi zrobić we współpracy, określamy dzień jutrzejszy²⁰. W związku z tym w pracy z dzieckiem istotny jest poziom korzystania z pomocy, co z kolei wskazuje na różnice w poziomie strefy najbliższego rozwoju. Wykorzystanie tej wiedzy pozwala nam obserwować reakcje dziecka na naprowadzanie, czy dochodzi do uwewnętrznienia no-

¹⁵ E. Rzechowska, *Współczesne kierunki badań nad strefą najbliższego rozwoju poznawczego*, [w:] A. Januszewski, P. Oleś, W. Otrębski (red.), *Studia z psychologii w KUL*, Lublin 1996, s. 85.

¹⁶ E. Gruszczyk-Kolczyńska, E. Zielińska, *Zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze dla dzieci, które rozpoczną naukę w szkole. Podstawy psychologiczne i pedagogiczne oraz zabawy i sytuacje zadaniowe sprzyjające intensywnemu wspomaganiu rozwoju umysłowego i kształtowaniu umiejętności*, Warszawa 2009, s. 29-30.

¹⁷ J. Gładkowska, *Konstruowanie umysłowej reprezentacji świata*, Kraków – Warszawa 2012, s. 276.

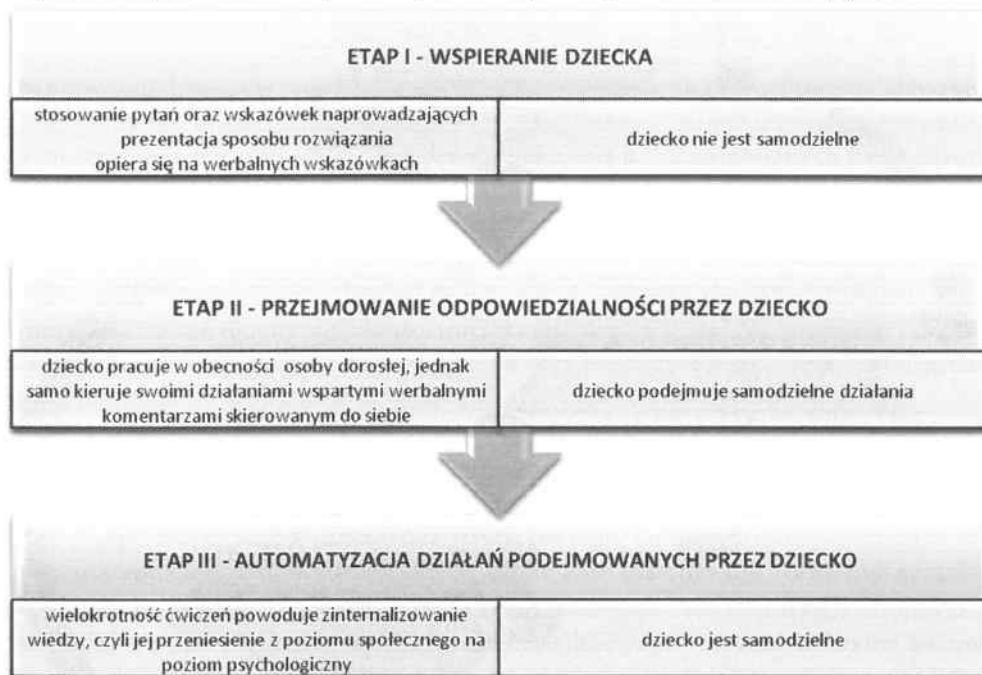
¹⁸ L.S. Wygotski, *Wybrane prace psychologiczne...*, dz. cyt., s. 87.

¹⁹ Tamże, s. 84.

²⁰ Tamże, s. 85.

wych rozwiązań i na ile opanowane procedury są trwałe oraz przenoszone na nowe sytuacje²¹.

Zgodnie z założeniami dotyczącymi strefy najbliższego rozwoju działania podejmowane przez dziecko powinny przebiegać etapowo i wynikowo (rys. 1).

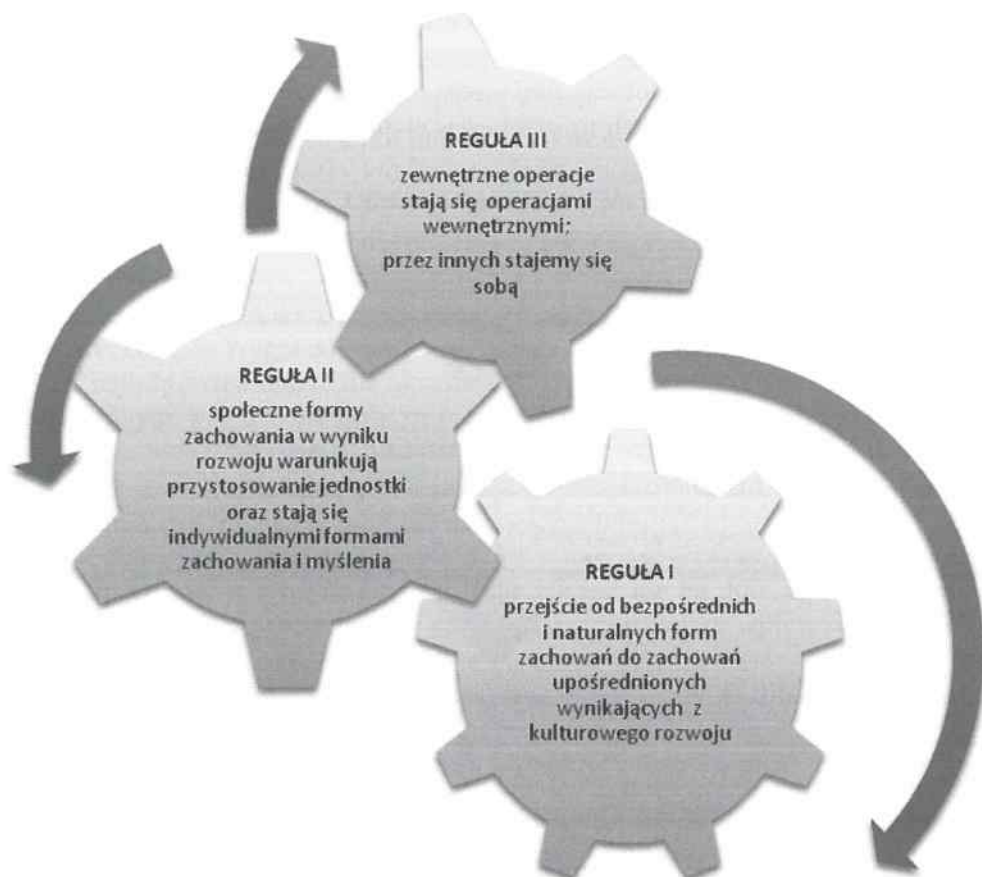
Rys. 1. Przebieg działań w ramach strefy najbliższego rozwoju

Źródło: opracowanie własne na podstawie: L.S. Wygotski, *Wybrane prace psychologiczne II. Dzieciństwo i dorastanie*, Poznań 2002, 84-85; H.R. Schaffer, *Psychologia dziecka*, Warszawa 2008, s. 226-227; A. Czapiga, *Zastosowanie pojęcia strefy najbliższego rozwoju L.S. Wygotskiego w diagnozie dzieci niepełnosprawnych umysłowo*, [w:] S. Mihilewicz (red.), *Psychologiczno-pedagogiczne problemy wspomagania rozwoju dzieci niepełnosprawnych*, Kraków 2006, s. 11; A. Jurek, *Rozwój dziecka a metody nauczania i czytania*, Gdańsk 2012, s. 20

Dziecko nabywa i rozwija swoją samodzielność w kontakcie z inną osobą poprzez naśladowanie oraz werbalizowanie tego, co robi. Wygotski²² uzasadniał to regułami rozwoju i tworzenia wyższych funkcji psychicznych, będących fundamentem kształtującej się osobowości (rys. 2). Zmiany te są wielokierunkowe, ponieważ wynikają z interakcji społecznych, dlatego dziecko nabywa te umiejętności, które są dostępne w jego najbliższym otoczeniu oraz ćwiczy je, posługując się nimi w kontakcie ze swoimi społecznymi partnerami.

²¹ A. Czapiga, *Zastosowanie pojęcia strefy najbliższego rozwoju L.S. Wygotskiego w diagnozie dzieci niepełnosprawnych umysłowo*, [w:] S. Mihilewicz (red.), *Psychologiczno-pedagogiczne problemy wspomagania rozwoju dzieci niepełnosprawnych*, Kraków 2006, s. 11.

²² L.S. Wygotski, *Wybrane prace psychologiczne...*, dz. cyt., s. 332-336; J. Tudge, B. Rogoff, *Wpływ rówieśników na rozwój...*, art. cyt., s. 192.

Rys. 2. Reguły rozwoju i tworzenia wyższych funkcji psychicznych

Źródło: opracowanie własne na podstawie L.S. Wygotski, *Wybrane prace psychologiczne II. Dzieciństwo i dorastanie*, Poznań 2002, s. 332-336

Dziecko w grupie uczy się kontrolować swoje zachowania, dostosowuje je do wymagań i oczekiwań grupy oraz podporządkowuje się regułom w niej obowiązującym, przez co doświadczane zachowania stają się zindywidualizowanymi formami, a ich kontrola jest fundamentem kształtowania wyższych funkcji psychicznych – formułowania osobowości.

Wymagania edukacyjne a strefa najbliższego rozwoju

Aktualny poziom rozwoju dziecka oraz strefa najbliższego rozwoju stanowią **normatywną diagnostykę rozwoju** umożliwiającą, na podstawie norm i standardów oraz oceny dojrzałych i dojrzewających procesów, określać i wyjaśniać wewnętrzne stany rozwoju dziecka²³. Takie ujęcie diagnozy podkreśla znaczenie jej składowych –

²³ L.S. Wygotski, *Wybrane prace psychologiczne...*, dz. cyt., s. 88.

diagnozy objawowej, która na podstawie obserwowanych zachowań dziecka (określonych symptomów) pozwala wnioskować o nieprawidłowościach rozwojowych oraz **diagnozy klinicznej**, która je empirycznie stwierdza i wyjaśnia. Merytoryczna diagnoza, oprócz wnioskowania i wyjaśnienia, powinna także prognozować i wskazywać kierunki rozwoju oraz wyznaczać drogi postępowania i wspierania dziecka w zakłóconych lub opóźnionych przestrzeniach rozwoju, a także pełnić rolę w programowaniu działań wzmacniających i rozwijających to, co prawidłowe. Dlatego sięganie po **strefę najbliższego rozwoju** jest fundamentem prawidłowego planowania, organizowania oraz prowadzenia działań edukacyjnych dostosowanych do możliwości rozwojowych dziecka. Umożliwia także poznanie tych procesów rozwoju umysłowego, które warunkują podejmowanie przez dziecko samodzielnych działań oraz tych przestrzeni, które wymagają wsparcia, bowiem dziecko, z powodów rozwojowych, nie jest w stanie wykonać określonych zadań samodzielnie. W edukacji taka wiedza jest wskaźnikiem możliwości intelektualnych dziecka, które powinny decydować o doborze zadań w taki sposób, by było ono „zmuszone” do wysiłku intelektualnego, na miarę indywidualnych możliwości.

Wykorzystywanie w procesie edukacji **strefy najbliższego rozwoju** czyni dziecko najważniejszym podmiotem podejmowanych działań, bowiem nabywanie przez nie wiedzy i umiejętności będzie oparte na dojrzewających schematach umysłowych oraz dostosowaniu wymagań edukacyjnych do tego, co dziecko już potrafi. Tak rozumiana edukacja jest nastawiona na „kształcenie dla rozwoju” oraz maksymalne wykorzystanie potencjału dziecka oraz jego możliwości rozwojowych, ponieważ – jak wynika z powyższych rozważań – strefa najbliższego rozwoju wskazuje bazowe umiejętności dziecka, a tym samym dostarcza informacji na temat jego mocnych i słabych stron. J. Bałachowicz podkreśla, że należy „odejść od wzoru kształtowania człowieka, a przejść do wzoru wsparcia jego samorozwoju, czy raczej umiejętnego zróżnicowania wielu wzorów w kierunku uspołecznienia, indywidualizacji i emancypacji. Przesuwa to uwagę pedagogów w kierunku poszukiwania warunków edukacyjnych, w jakich będzie się kształtowała indywidualność młodego człowieka i jego podmiotowe relacje ze zmieniającym się światem”²⁴. W związku z tym poszukiwania optymalizacji warunków edukacji szkolnej powinny zmierzać w kierunku umożliwienia szkołom organizowania mniej licznych klas oraz uwzględniania w organizacji pracy, szczególnie w klasie pierwszej, diagnozy gotowości przedszkolnej, która obowiązkowo powinna być udostępniona i przekazana szkole, w której uczy się dziecko. Bowiem diagnoza ta uzupełniona o diagnozę szkolną oraz systematyczne i bieżące obserwacje nauczyciela będzie wyznaczać drogi osiągnięcia celów w sposób najbardziej dostępny dla dziecka oraz wykorzystywać jego doświadczenia poznawcze, ponieważ – jak podkreśla E. Gruszczyk-Kolczyńska²⁵ – uczenie się wspomaga rozwój umysłowy tylko wtedy, gdy zawiera budulec, którym jest doświadczenie niezbędne w dokończeniu schematów intelektualnych.

²⁴ J. Bałachowicz, *Stylę działań edukacyjnych nauczycieli klas początkowych. Między uprzedmiotowieniem a podmiotowością*, Warszawa 2009, s. 78.

²⁵ E. Gruszczyk-Kolczyńska, E. Zielińska, *Zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze dla dzieci...*, dz. cyt., s. 31.

Edukacja oparta na strefie najbliższego rozwoju to także wykorzystywanie w codziennej pracy z dzieckiem jego wcześniejszych doświadczeń oraz korzystanie z opanowanej wiedzy i umiejętności. To jej progresywne i dynamiczne ujmowanie, czyli dostosowanie do rzeczywistości i warunków panujących w danej chwili oraz holistyczne patrzenie na dziecko, co w praktyce pedagogicznej powinno oznaczać aktywność ukierunkowaną na rozwój oraz dobór strategii postępowania z dzieckiem w taki sposób, by uwzględniały jego dobro i perspektywiczność zamierzeń.

Konkluzja

Strefa najbliższego rozwoju jest wskaźnikiem funkcji dojrzewających, na których oparte jest nabywanie nowych wiadomości i umiejętności. Stanowi fundament nauczania dla rozwoju zmierzającego w kierunku rozwijania potencjału, zdolności i możliwości oraz samodzielności dziecka. Pozwala na takie wyprofilowanie działań edukacyjnych, aby umożliwiały mu uczenie się według jego indywidualnej ścieżki rozwoju. Dlatego praca oparta na strefie najbliższego rozwoju powinna uwzględniać poznanie, zrozumienie potrzeb i możliwości rozwojowych dziecka oraz traktowanie go jako podmiotu działań edukacyjnych. Powinna być oparta na indywidualnych możliwościach poznawczych wyznaczających sposoby dochodzenia do wiedzy i umiejętności oraz nabywania nowych doświadczeń. Stanowiąc szereg działań, w wyniku których kształtowana będzie autonomia dziecka, a proces uczenia będzie oparty na twórczych i nowatorskich rozwiązaniach, nastawionych na poszukiwanie różnych dróg dochodzenia do wytyczonych indywidualnymi możliwościami dziecka celów edukacyjnych.

Bibliografia

Bałachowicz J., *Style działań edukacyjnych nauczycieli klas początkowych. Między uprzedmiotowieniem a podmiotowością*, Warszawa 2009.

Cole M., *Strefa najbliższego rozwoju. Tam gdzie kultura i poznanie współtworzą się wzajemnie*, [w:] A. Brzezińska, G. Lutomski, B. Smykowski (red.), *Dziecko wśród rówieśników i dorosłych*, Poznań 1995.

Czapiga A., *Zastosowanie pojęcia strefy najbliższego rozwoju L.S. Wygotskiego w diagnozie dzieci niepełnosprawnych umysłowo*, [w:] S. Mihilewicz (red.), *Psychologiczno-pedagogiczne problemy wspomagania rozwoju dzieci niepełnosprawnych*, Kraków 2006.

Gładkowska J., *Konstruowanie umysłowej reprezentacji świata*, Kraków – Warszawa 2012.

Gruszczyk-Kolczyńska E., Zielińska E., *Zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze dla dzieci, które rozpoczną naukę w szkole. Podstawy psychologiczne i pedagogiczne oraz zabawy i sytuacje zadaniowe sprzyjające intensywnemu wspomagananiu rozwoju umysłowego i kształtowaniu umiejętności*, Warszawa 2009.

Jurek A., *Rozwój dziecka a metody nauczania i czytania*, Gdańsk 2012.

Rzechowska E., *Współczesne kierunki badań nad strefą najbliższego rozwoju poznawczego*, [w:] A. Januszewski, P. Oleś, W. Otrębski (red.), *Studia z psychologii w KUL*, t. 8, Lublin 1996.

Schaffer H.R., *Psychologia dziecka*, Warszawa 2008.

Tudge J., Rogoff B., *Wpływ rówieśników na rozwój poznawczy – podejście Piageta i Wygotskiego*, [w:] A. Brzezińska, G. Lutomski, B. Smykowski (red.), *Dziecko wśród rówieśników i dorosłych*, Poznań 1995.

Wygotski L.S., *Narzędzie i znak w rozwoju dziecka*, Warszawa 2006.

Wygotski L.S., *Wybrane prace psychologiczne II. Dzieciństwo i dorastanie*, Poznań 2002.

Wygotski L.S., *Zabawa i jej rola w rozwoju psychicznym dziecka*, [w:] A. Brzezińska, G. Lutomski, T. Czub, B. Smykowski (red.), *Dziecko w zabawie i w świecie języka*, Poznań 1995.

Myśl Lwa S. Wygotskiego we współczesnej edukacji małego dziecka

Słowa kluczowe: *interakcje społeczne, wyższe funkcje psychiczne, znak, strefa intelektualnego naśladownictwa, strefa najbliższego rozwoju, normatywna diagnoza rozwoju, indywidualizacja*

Streszczenie: *Tekst został poświęcony najważniejszemu aspektowi teorii poznania Lwa S. Wygotskiego, ze szczególnym zwróceniem uwagi na znaczenie w rozwoju jednostki interakcji społecznych oraz operacji znakowych. Autorka omawia i charakteryzuje także pojęcie strefy najbliższego rozwoju, które zostało sformułowane przez Lwa S. Wygotskiego dla uchwycenia społecznej i interakcyjnej natury rozwoju małego dziecka, podkreślając etapowość podejmowanych przez nie działań w celu ich internalizacji. Wskazuje na miejsce diagnozy dojrzewających procesów intelektualnych w prawidłowym planowaniu, organizowaniu i prowadzeniu działań edukacyjnych. Określa rolę strefy najbliższego rozwoju w procesie indywidualizacji pracy z małym dzieckiem.*

The theory of Lev S. Vygotsky in the contemporary education of a small child

Keywords: *social interactions, higher psychical functions, sign, zone of intellectual adaptation, zone of proximal development, normative diagnosis of development, individualization*

Abstract: *The following chapter focuses on the most important aspects of the theory of cognition by Lev S. Vygotsky, paying special attention to the importance of an individual's development in the social interactions and signs operations. The authoress discusses and characterizes the term of "the zones of proximal development," which has been created by Lev S. Vygotsky in order to capture the social and interactive nature of the development of a small child, putting particular emphasis on the gradualism of their actions aiming at their internalization. Furthermore, the authoress indicates the place of the diagnosis of maturing intellectual processes in the proper planning, organizing and conducting educational activities. She also specifies the role of the zone of proximal development in the process of individualization of work with a small child.*